

Anne Clancy, førsteamanuensis ved Høgskolen i Harstad, medlem i Rådet for sykepleieetikk.

Elizabeth Sveen Kjølrsrud, Phd stipendiat Sørlandets Sykehus, medlem Rådet for sykepleieetikk.

Det er umulig å være

Alle profesjoner har en spesifikk kunnskap som utvannes hvis profesjonene nøytraliseres.

Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) har i forbindelse med Samhandlingsreformen (1), utarbeidet forslag til ny lov om folkehelse og ny lov om kommunale helse- og omsorgstjenester. Ulike instanser er blitt bedt om å uttale seg, og Rådet for sykepleieetikk har i den anledning bidratt med synspunkter. Forslaget innebærer profesjonsnøytralitet i utføring av fremtidens helsetjenester, og dette har ført til debatt. I begge lovforslagene er det kun legeprofesjonen som nevnes konkret, andre helse- og omsorgsprofesjoner nevnes ikke spesifikt. I Rådets hørings svar reagerer vi sterkt på dette fordi vi mener nøytralitet ikke er mulig. I denne artikkelen ønsker vi å gi en kort redegjørelse for vårt standpunkt.

Profesjonsnøytralitet

Målet med Helsepersonelloven (2) er blant annet å fokusere på pasienters behov og ikke på hvem og hvilke profesjoner som skal utføre tjenesten. Vi stiftet første gang bekjentskap med begrepet profesjonsnøytralitet da helseforetaksreformen i sykehusene ble innført på begynnelsen av 2000-tallet. En viktig

kunnskapsområde er av vesentlig betydning (6). Alle mennesker utøver ulike former for omsorg, men sykepleiere har ansvar for faglig profesjonell utøvelse av forebyggende, helsefremmende, rehabiliterende og ivaretaende pleie og omsorgsfunksjoner. Vi vet også at mangelfull sykepleiefaglig kompetanse er en hovedutfordring i dagens og fremtidens helsetjenester, både i sykehus og i kommunale tjenester. Grunnleggende verdier integreres i ulike kunnskapsformer. Profesjoner kan være bærere av felles grunnleggende verdier, men enhver profesjon har «profesjons-spesifikk» kunnskap.

Hensiktsmessig for hvem?

I den nye Nasjonale Helse- og omsorgsplanen (7), begrunnes begrepet profesjonsnøytralitet med behovet for en mer hensiktsmessig organisering av tjenestene basert på lokale ønsker og behov. Her er handlefrihet og hensynet til demokratisk styring viktig. Departementet mener profesjonsnøytralitet er gunstig for å fremme sammensetningen av fagkompetanse på tvers av profesjoner og deltjenester, og at profesjonsnøytralitet vil motvirke at noen fremstår som viktigere enn andre. Hvis ideologien er: «det er ikke viktig hvem som skal gjøre hva, bare jobben blir gjort», mener vi dette er både en uforståelig og farlig vei å gå. Ifølge Norsk Sykepleierforbunds leder Lisbeth Normann, kan kommunens handlefrihet bety en nedtoning av behovet for høy faglig kompetanse innen sykepleie og andre helsefag, og en forringelse av tjenestetilbudet til kommunenes innbyggere.

Vi tror heller ikke at en profesjonsnøytral profil vil kunne motvirke at noen fremstår som viktigere enn andre. Noen er selvfølgelig alltid viktigere enn andre i en konkret situasjon, avhengig av kompetanse, rolle, funksjon, og ikke minst behov. Hver profesjon har sine særegenheter og kompetanse. God samhandling krever at den enkelte fagperson kjenner sitt eget fag, er tydelig på sin egen faglig styrke og oppmerksom på fagets begrensninger. Nøkkelen til faglig og tverrfaglig profesjonelt arbeid er kunnskap, respekt og fleksibilitet i samhandling. Vi mener at profesjonsnøytralitet utvanner samhandling. Hvis alt er nøytralt blir det ingen spesifikk kunnskap å tilføre og ingenting å samhandle om.

Profesjonsetikken utvannes

Profesjonalisering kan ses på som det motsatte av å fremme samhandling (8). Men å skille mellom profesjoner handler ikke bare om å fremme egeninteresse. Den amerikanske sosiologen Eliot Freidson (9) påpeker at profesjoner ikke bare er styrt av egeninteresse, men også av en genuin interesse for de mennes-

Hvis alt er nøytralt blir det ingen spesifikk kunnskap å tilføre og ingenting å samhandle om.

del av reformen var blant annet profesjonsnøytral ledelse, såkalt enhetlig leder på alle nivåer. Effektivitet, økonomisk utbytte og frihet til å administrere sto sentralt i den nye lederrollen (3,4). Endringen sto i skarp kontrast til den faglige tradisjonen. Profesjonsnøytrale tendenser finnes også i andre offentlige dokumenter, for eksempel i Stortingsmelding Nr. 16, Resept for et sunnere Norge: «Det viktige er hva som skal gjøres – og ikke hvem i kommunen som gjør det» (5, s. 77).

Med Samhandlingsreformen ønsker man ytterligere å fokusere på profesjonsnøytralitet. Reformen, slik den fremgår, beskriver koordinering av tjenester og ikke hvilke profesjoner som utfører tjenestene. Vi stiller oss sterkt kritiske til forslaget fordi vi mener at profesjonsnøytralitet er umulig. Våre handlinger er alltid basert på et verdigrunnlag, selv om verdiene kan variere fra person til person. Det er viktig å huske hva som særpreger sykepleie som fag og at århundrers tradisjon kan gå tapt hvis forslaget om profesjonsnøytrale tjenester får gjennomslag. Nøkkelen til forståelsen av sykepleiens fagidentitet ligger i europeisk hospitalhistorie. Arven etter Nightingale forteller oss blant annet at det å fremelske omsorg og pleie som et selvstendig

www.sykepleien.no

Les mer og finn litteraturhenvisninger på våre nettsider.

Søkeord:

- ▶ Arbeidsmarked
- ▶ Etikk
- ▶ Samhandling
- ▶ Helsetjeneste
- ▶ Yrke

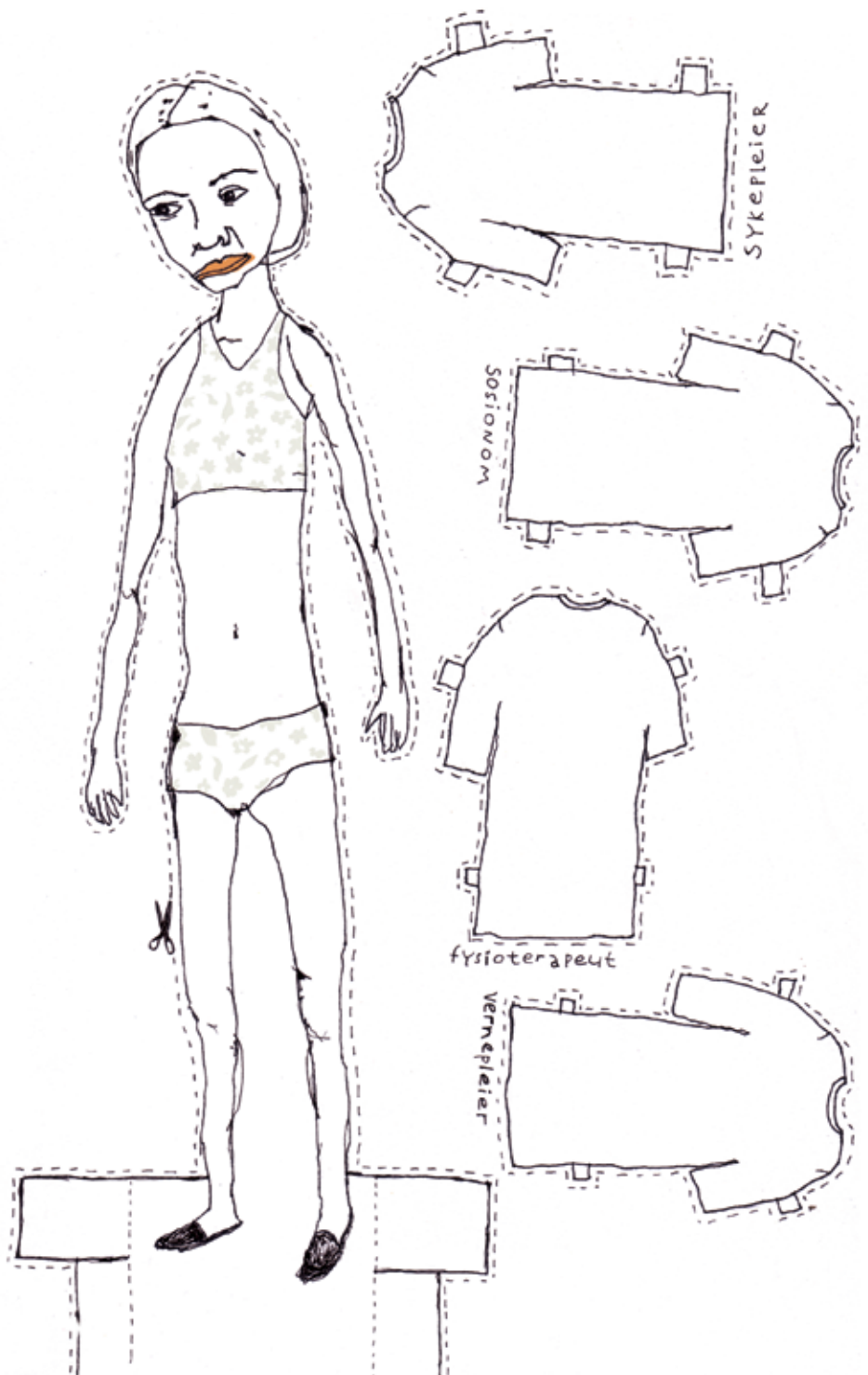
profesjonsnøytral

kene man yter tjenester. Dette er et viktig poeng. Fundamentet for helsetjenester er ikke profesjonene, men mennesket og menneskets behov. Å tydeliggjøre profesjonsroller tydeliggjør også det profesjonelle ansvaret, noe etikken hjelper oss å formulere. Profesjonsetikken gir et verdistyrte mandat og er et viktig fundament for identitet, profesjonalitet, ansvarlighet, samhandling og kvalitet. Profesjonsetikken tydeliggjør det etiske ansvar og sier mye om kvalitetskrav. Hvis profesjonsdiskursen tones ned bør vi finne ut hvilket syn som blir toneangivende. Freidson (9) er tydelig på at dersom oppgavene blir profesjonsnøytrale kan i verste fall profesjonsetikken utvannes og bli utydelig. Den profesjonsspesifikke kunnskapen vil oppløses og kunnskapsutviklingen som ivaretar et særegent pasient-klient perspektiv kan forsvinne.

En tydeliggjøring av profesjonsoppdraget kan derimot gi den profesjonelle en tro på å bruke sin stemme i den offentlige debatten på vegne av de menneskene hun eller han yter tjenester for (10). Dette handler ikke om å styrke profesjonell status, men om å utjevne forskjeller. Det kan virke som om samhandling og profesjonalisering er to motstridende diskurser, men samhandling er et krav til profesjoner i moderne organisasjoner og et kjennetegn ved profesjonell praksis (11). Vårt anliggende i denne sammenhengen er: Når profesjonsnøytralitet vektlegges, vil ikke da strukturene få styre enda sterkere? Dette kan vel neppe sies å være verdinøytralt? ■■■

LITTERATUR

1. St.meld. nr. 47 (2008-2009). Samhandlingsreformen. Rett behandling – på rett sted – til rett tid.
2. Lov om helsepersonell. (helsepersonelloven). LOV 1999-07-02, nr. 64
3. Torjesen D.O. Foretak, management og medikrati. En sektorstudie av helsefor- etaksreformen og ledelse i den norske spesialisthelsetjenesten. Universitetet i Bergen: Avhandling for doctor rerum politicarum, 2008.
4. Opdahl Mo T. Ledelse til begjær eller besvær – om reformer, fag og ledelse i sykehus. Trondheim NTNU: Doktoravhandling for graden Doctor rerum politicarum, 2006.
5. St.meld. nr. 16 (2002-2003). Resept for et sunnere Norge
6. Nortvedt P. Sykepleiens grunnlag. Historie, fag og etikk. Oslo: Universitetsforlaget, 2008.
7. Nasjonal helse- og omsorgsplan (2011-2015) Fremtidens helsetjeneste: Trygghet for alle. Forslag til ny folkehelselov. Samhandlingsreformen. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet, 2010.
8. Fosse E. Interprofessionell och intersectoriell samverkan i hälsofrämjande arbete. I: Axelsson RAS, red. Folkhälsa i samverkan. Lund: Studentlitteratur, 2007: 123–140.
9. Freidson E. Professionalism: The third logic. Cambridge: Polity Press, 2007.
10. Clancy A. Perceptions of public health nursing practice. – on borders and boundaries, visibility and voice. Dr. gradsavhandling, NHV Rapport 2010:7.
11. Hjern B. Interprofessionell och intersectoriell samverkan i hälsofrämjande arbete. I: Axelsson RAS, red. Folkhälsa i samverkan. Lund: Studentlitteratur, 2007: 123–140.

NØYTRAL ELLER USYNLIG? Tradisjoner og særpreg kan gå tapt hvis lovforslag om profesjonsnøytrale helsetjenester får gjennomslag. Illustrasjon: Tore Fossbakken